

STRUCTURA AGRARĂ ACTUALĂ A ROMÂNIEI –
O MARE (ȘI NEREZOLVATĂ) PROBLEMĂ SOCIALĂ
ȘI ECONOMICĂ A ȚĂRII

PĂUN ION OTIMAN*

ABSTRACT

ROMANIA'S CURRENT AGRARIAN STRUCTURE:
A GREAT (AND UNSOLVED) SOCIAL AND ECONOMIC PROBLEM
OF THE COUNTRY

This work is based on the idea that the current situation of Romanian agriculture, its low level of development and the poverty prevailing in the rural areas are, to a great extent, determined by Romania's agrarian structure. The work analyses Romania's current agrarian structure according to size-related (dimensional) categories of agricultural establishments, as well as according to its development over a period of approximately one century (from 1921 – the great agrarian reform – to 2011) and its impact on the social situation of the rural population.

Keywords: agrarian structure, agricultural establishment, rural development, rural poverty.

Au trecut mai bine de două decenii de la primele reforme agrare românești și cinci ani de la aderarea României la UE, perioadă suficientă pentru a avea rezultate palpabile în agricultura țării noastre. Doi indicatori economici, de maximă importanță pentru analiza dinamicii agriculturii, **producția medie de cereale** pe 20 de ani și **valoarea producției agricole**, ne arată contrariul: agricultura românească, în ansamblul ei, ca efect al politicilor agrare promovate de toate guvernele României, nu a avut o evoluție pozitivă evidentă, ci, dimpotrivă, demonstrează stopare și chiar regres în mulți ani, în cazul producției de cereale (*Figurile nr. 1 și nr. 2*).

Realitățile spațiului rural românesc, după 20 de ani de reforme agrare, sunt prezentate în continuare, **starea de azi a agriculturii și spațiului rural din România** fiind rezultatul evenimentelor și acțiunilor politice, economice, juridice și sociale acumulate de-a lungul secolului al XX-lea, dar și efectele politicii agricole actuale, de după anul 1989.

* Correspondence address to acad. Păun Ion Otiman: Institutul de Economie Agrară al Academiei Române; e-mail: otiman@acad.ro.

Patru schimbări majore (se poate aprecia, patru fracturi ale structurilor agrare românești, în numai un secol – marea reformă agrară din anul 1921, reforma agrară din anul 1945, colectivizarea agriculturii din perioada 1949–1962 și efectele aplicării Legii fondului funciar din 1991) au făcut imposibilă conceperea, dar mai ales aplicarea unui **proiect agricol românesc de lungă durată**, asemeni majorității țărilor (vest) europene. Schimbările majore, succesive de sistem au generat instabilitate și, ceea ce este mai grav, absența continuității, stabilității, durabilității și sustenabilității sistemului agricol național.

Efectele politicilor agricole (reforme, restructurări, ajustări) aplicate contradictoriu, lipsite de continuitate după 1989, au generat o agricultură fluidă, nestructurată, neperformantă, necompetitivă, neconcurențială, majoritar de subzistență, precum și trecerea de la unități agricole mari (IAS, CAP), caracteristice socialismului oriental, la unități agricole mici (asociații, societăți) aflate în faza capitalismului primitiv, pe o suprafață de peste 5 milioane ha.

Realitățile dominante ale spațiului rural românesc sunt marcate de fenomene economice și sociale grave (6,32), cele mai evidente fiind:

- **dezagriculturalizarea**, prin nelucrarea terenului arabil și pârlogirea acestuia (circa 1,5–1,7 mil. ha/an), nefolosirea și sălbăticierea pajiștilor naturale (peste 1–1,2 mil. ha), a plantațiilor de pomi și vie, folosirea numai a maxim 8–10% din potențialul de irigare al țării;

- **dezootehnizarea** severă a agriculturii, prin scăderea drastică a efectivelor de animale, pierderea potențialului genetic al acestora, distrugerea majorității spațiilor de producție zootehnică etc.;

- **deșertificarea fizică și socială** pregnantă a spațiului rural, depopularea și îmbătrânirea accentuată a populației rurale, reducerea calitativă și profesională a forței de muncă agricole;

- existența și persistența unor pungi imense de **sărăcie severă**, în extindere în multe zone rurale ale României (vezi *Figura nr. 6*);

- economia rurală, **preponderant agricolă primară**, cu o pondere de circa 60% în structura acesteia (comparativ cu circa 14–15% în UE), are efecte negative asupra gradului de ocupare al populației rurale active, nivel redus de procesare a materiei prime agricole și, prin consecință, de formare a valorii adăugate și de fiscalizare nesemnificativă a producției agricole și alimentare;

- **dispariția cvasitotală a economiei rurale sociale** (cooperarea meșteșugărească, micile ateliere meșteșugărești și de prestări de servicii rurale privat-familiale sătești), fenomen care a trimis în șomaj sau la pensie anticipată circa un milion de mici meseriași din populația rurală.

Din analiza cauzelor care generează **nonperformanța tehnică și economică** în agricultură, rezultă faptul că se manifestă o penurie cronică în alocarea factorilor de producție, alături de un management defectuos în majoritatea exploatațiilor agricole și a societăților comerciale agricole și IMM procesatoare, precum și deficiențe majore în managementul filierelor de preluare-stocare-procesare-comercializare a produselor agroalimentare (funcționarea pieței agricole).

Figura nr. 1

Evoluția producțiilor medii la cereale în România, 1990–2011 (q/ha)

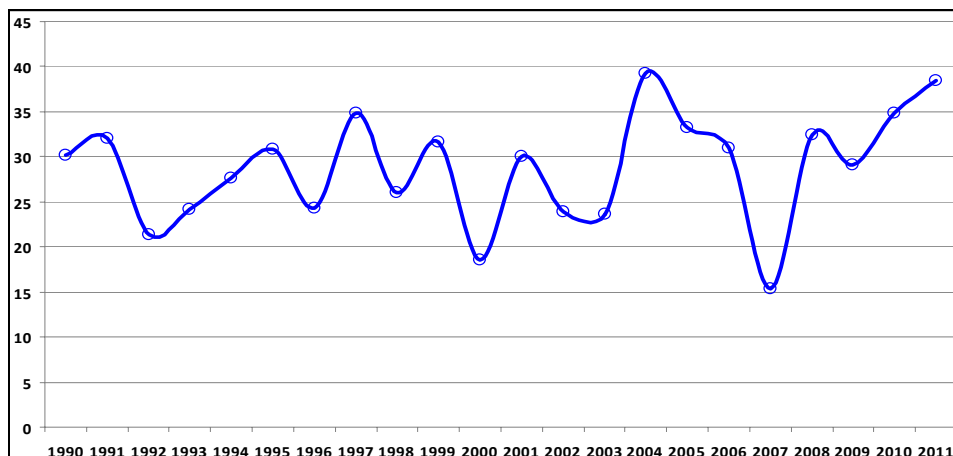
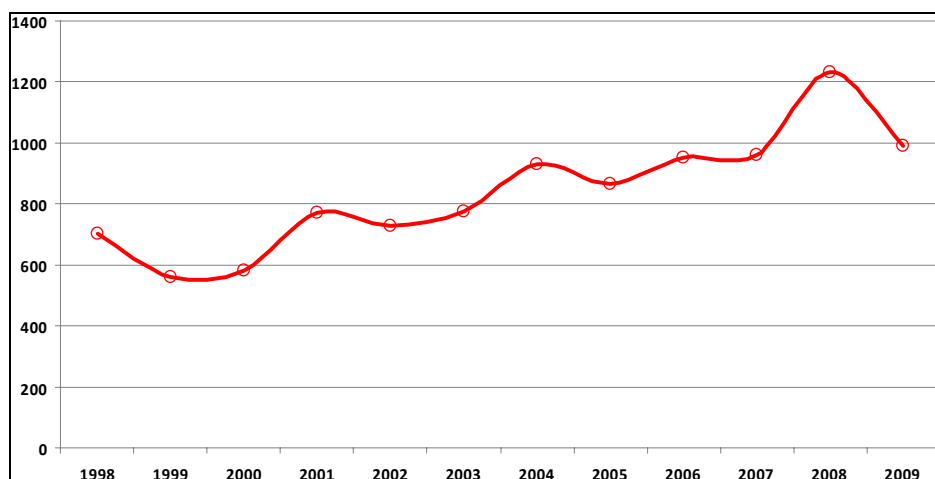

Figura nr. 2

Valoarea producției agricole în România, 1998–2009 (euro/ha)

Efectele **penuriei de capital** se concretizează în randamente agricole reduse, comparativ cu cele din UE: 40–45% la producția medie de cereale, 35–40% la valoarea producției agricole primare (800–900 €/ha în România, 1 800–2 000 €/ha în UE), și numai la circa 1 € producție alimentară procesată, obținută din 1 € producție agricolă primară, comparativ cu 3–3,5 € în UE.

Analiza datelor **consumului agroalimentar românesc** scoate în evidență aspecte negative din punct de vedere economic și social, atât pentru agricultură, cât și pentru echilibrul economic general al țării:

– ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile totale ale populației (circa 40–45%) se menține la nivele extrem de ridicate, valori de două ori mai mari comparativ cu media UE25 și de aproape 2,8–3 ori mai ridicate față de media UE15;

– deși s-a redus semnificativ, de la 64,9%, în anul 2000, la 41%, în anul 2007, ponderea autoconsumului alimentar este cea mai ridicată din UE27, fiind de peste trei ori mai mare, comparativ cu țările din UE15 (1);

– ca mărime absolută, consumul alimentar pe locuitor în România se află la nivelul minim al subzistenței, în anul 2009 fiind de 9,41 lei/zi (circa 2,24 €/zi), situându-se cu mult sub mărimea consumului zilnic (de circa 2,2–2,5 ori mai redus) din țările cu consum alimentar mediu din UE;

– **cheltuielile cu alimentele din import dețin o pondere mult prea ridicată, de neacceptat, pentru o țară agricolă ca România** (17,9% din consumul alimentar și 34,1% din cheltuielile bănești pentru alimente).

Valoarea facturii plătite de România pentru produsele alimentare importate a ajuns la suma de 4,35 miliarde € în anul 2008. În deceniul 2000–2009, ponderea mărfurilor alimentare importate în consumul alimentar al populației României a crescut de la 11,4% în anul 2000, la 25,1% în anul 2008, diminuându-se însă în anul 2009, cu 3,3%, datorită scăderii consumului din import ca urmare a reducerii veniturilor populației.

Este important de cunoscut faptul că peste **60–62% din importurile alimentare ale României le reprezintă produsele care ar putea fi obținute în țară: carne și preparate din carne (peste 31–32% în ultimii ani), cereale și făină de grâu (cu un maxim de 20% în anul 2003, dar și 8% în anul 2007), soia și șroturi de soia (aproape 50% din necesar după anul 2005, când s-a interzis cultivarea soiei MGO; între anii 2001–2004, la soia și șroturi balanța comercială a fost excedentară), legume proaspete, fructe și flori (8–12% în fiecare an din perioada 2000–2009), zahăr, tutun, hamei etc.**

Factorul limitativ al agriculturii românești îl reprezintă **capitalul imobilizat (activele) și cel de exploatare**: dotarea unui agricultor român este, în medie, de 16–17 ori mai mică față de cea a unui agricultor din UE (540 € imobilizări corporale/agricultor în România; 9 000–9 200 €/agricultor în UE); cheltuielile de exploatare la cereale în România reprezintă 50% comparativ cu Franța, iar creditele bancare acordate exploatașilor agricole românești sunt de 15–16 ori mai mici, comparativ cu creditele acordate exploatașilor agricole europene (110 €/ha în România și 1 700–2 000 €/ha în UE).

CU PRIVIRE LA APARTENENȚA ROMÂNIEI LA UE ȘI CERINȚELE INTEGRĂRII, COMPATIBILIZĂRII ȘI CONVERGENȚEI AGRICULTURII ROMÂNEȘTI ÎN PAC A UE

Decalajele de performanță tehnologică, măsurate prin randamentul mediu de cereale la hectar, sunt evidente, nu numai prin nivelul scăzut al acestuia, ci și prin fluctuația și instabilitatea accentuată. În țări precum Franța, Italia și Spania se înregistrează un **diferențial anual maxim de producție** (diferența între producția

maximă și cea minimă anuală) la culturile de cereale, de circa 1 300 kg/ha, la o producție medie multianuală de 6 300 kg/ha (20,6%), iar în România diferențialul maxim este de 2 000 kg/ha, la o producție medie multianuală de numai 2 770 kg/ha (74,1%), fapt ce demonstrează, fără putere de tăgadă, nonperformanțele și marile fluctuații anuale agricole ale României.

Nonperformanța producției agricole anuale este generată, în primul rând, de **dependența încă (prea) ridicată de condițiile meteorologice anuale** (meteo-dependența producției agricole), deoarece sistemele de irigații sunt, în mare parte, degradate și nefuncționale, echiparea precară a fermelor cu instalații de irigare și costul ridicat al apei pentru irigat, dar și datorită folosirii unor **tehnologii agricole învechite**, cu consum redus din *input*-urile care susțin performanța (sămânță de calitate, îngrășăminte, substanțe de protecția culturilor) și cu echipamente tehnice depășite din punct de vedere al consumului de energie și al productivității. Seceta, cu frecvența din ce în ce mai mare, afectează producția agricolă, mai cu seamă în Câmpia Română, Dobrogea și Moldova, zone unde se găsesc și cele mai întinse sisteme de irigații, construite în perioada 1960–1990, dar nefuncționale sau neutilizate de circa 20 de ani.

Analiza comparativă a nivelului actual de dezvoltare al economiei rurale (9,10,20), în general, și al economiei agroalimentare, în special, permite formularea câtorva întrebări:

– este compatibil nivelul actual al economiei rurale cu conceptul european de dezvoltare rurală durabilă?

– nivelul actual al economiei rurale poate susține un ritm accelerat de dezvoltare rurală durabilă în România?

– politica agricolă comună actuală și cea pentru perioada 2014–2020, cu tendințe evidente de plafonare a producțiilor agricole în Uniunea Europeană, poate fi aplicată întocmai și în România, a cărei agricultură, pentru atenuarea și eliminarea decalajelor de performanță, ar trebui să se afle, în anii viitori, în maximă expansiune?

– **structura agrară a României este comparabilă și/sau compatibilă cu cea a UE** ? La această ultimă întrebare dorim să răspundem în continuare.

Actuala stare a agriculturii românești, a spațiului rural din țara noastră, în mare parte, este determinată de structura agrară a României, problemă economică și socială de maximă importanță și actualitate pentru România.

Efectele aplicării Legii fondului funciar nr. 18/1991 (caracterizată de majoritatea specialiștilor drept cea mai defectuoasă lege a reformei agrare din toate țările postcomuniste), a celorlalte legi funciare posteroare acesteia, a Legii de organizare și funcționare a Agenției Domeniilor Statului și, în mod deosebit, a Legii privatizării societăților comerciale agricole (fostele IAS) au condus la actuala structură (agrară) a exploatațiilor agricole (*Tabelele nr. 1 și nr. 2*).

Din prima lectură a repartizării exploatațiilor agricole pe clase de mărime reținem, de la început, faptul că și la capitolul „structura exploatațiilor agricole”,

România deține un „record” absolut în UE, adică are cea mai mare „dispersie” a mărimii suprafețelor, de la câțiva ari, în cazul gospodăriilor de subzistență, până la zeci de mii de ha (55,5 mii ha, cea mai mare exploatație agricolă) în cazul celor 2 700 exploatații capitaliste de peste 500 de ha, care dețin împreună 2,9 mil. ha teren arabil (30% din suprafața arabilă a României).

Structura agrară actuală a României, după cum rezultă din datele *Tabelului nr. 1*, este formată din patru mari categorii de exploatații (ferme, societăți) agricole:

Tabelul nr. 1

Structura agrară a României, 2012

Felul exploatației	Mărimea (ha)	Număr (mii)	%	Suprafața (mii ha)	%
1. Gospodării nefinanțate	< 1	2 740	71,1	5 073	34,5
2. Ferme de subzistență și semisubzistență	1–10	1 044	27,1	3 108	21,2
Ferme comerciale din care:	10–55 000	72	1,8	6 504	44,3
3. familiale	10–50	(60)	(1,5)	(1 494)	(10,2)
4. societăți	100–55 000	(12)	(0,3)	(5 010)	(34,1)
TOTAL GENERAL	x	3 856	100,0	14 685	100,0

1. gospodării agricole nefinanțate, cu suprafață sub 1 ha sau mai mare de un 1 ha, dar puternic fărâmițată (neeligibile pentru finanțarea din bugetul agricol al UE), în număr de 2,74 mil., dețin 5,07 mil. ha teren agricol format, în cea mai mare parte, din grădini, pășuni și fânețe naturale. Suprafața gospodăriilor din această categorie reprezintă circa o treime (34,5%) din suprafața agricolă a țării, amplasată pe soluri slab productive, geografic regăsindu-se, în cea mai mare parte, în zona de deal și munte;

2. ferme (exploatații) de subzistență și semisubzistență finanțate european, în suprafață de 1–10 ha, în număr de 1,04 mil. (27,1%), deținând suprafața de 3,10 mil. ha teren agricol (21,2%), produc, în marea lor majoritate, produse agricole primare pentru autoconsumul alimentar și gospodăresc propriu (circa 25–30% din consumul alimentar național, respectiv 4–4,5 mld. €/an). Din punctul de vedere al contribuției la balanța generală a consumului alimentar, importanța fermelor de subzistență și semisubzistență este de netăgăduit. De altfel, noua politică agricolă europeană, prevăzută prin mecanismul financiar european 2014–2020, susține, în continuare, finanțarea acestor exploatații agricole.

Politică agricolă națională față de acest tip de exploatații, după părerea noastră, ar trebui să cuprindă **trei direcții de acțiune tehnică și juridică și de susținere financiară**:

– **accelerarea comasării** suprafețelor, prin măsuri de susținere economică stimulativă și prin reglementări juridice adecvate;

– **creșterea suprafețelor** exploatațiilor și a dimensiunii economice și trecerea treptată a acestora în categoria exploatațiilor privat-familiale comerciale;

– **consolidarea tehnică și economică** și orientarea acestora spre legumicultură, viticultură, creșterea animalelor în zonele de deal și munte, pentru a trece în categoria de mărime economică peste 8 UDE.

Exploatațiile de subzistență și semisubzistență, împreună cu gospodăriile nefinanțate (sub 1 ha), privite în peisajul agricol general al României, dau imaginea de agricultură românească fărâmițată. Într-adevăr, cele două categorii de exploatații, mici și foarte mici, în număr de 3,78 mil. (98,2%), dețin mai mult de jumătate din suprafața agricolă a României, 8,17 mil. ha (55,7%), dar formată, în cea mai mare parte, din terenuri cu potențial agricol slab sau mijlociu și pondere mare în categoria de folosință pajiști naturale (peste 4 mil. ha). În cazul exploatațiilor nefinanțate, de subzistență și semisubzistență, trebuie să facem o precizare importantă: cei care susțin, în continuare, ideea conform căreia nonperformanțele agriculturii românești, după aplicarea reformei agrare postdecembriste, ar avea drept cauză principală **fărâmițarea excesivă** a suprafețelor agricole, urmăresc o țintă clară, prin care încearcă să justifice erorile majore de politică agrară a guvernelor României sau să demonstreze „superioritatea” agriculturii colectivistice, caracteristică socialismului oriental, încercând să mascheze, în acest fel, nostalgia multor politicieni și manageri români după agricultura comunistă.

3. ferme (exploatații) familiale comerciale, tipologic sunt caracteristice exploatațiilor privat-familiale formate, susținute și consolidate în țările UE, ca efect al aplicării timp de peste 50 de ani a PAC (politicii agricole comune). În majoritatea țărilor UE15, acest tip de ferme, cu mărimi între 10 și 50 ha sau între 10 și 100 ha în Anglia și Franța, deține o pondere importantă în suprafața agricolă a UE15. Cu foarte puține excepții, se găsesc ferme de peste 1 000 ha în Germania, pe teritoriul fostei RDG, și câteva latifundii în Portugalia și Spania.

După cum s-a mai precizat, ca efect al aplicării reformei agrare după anul 1990, fermele familiale comerciale, majoritare în UE, în România au cea mai mică pondere, atât ca suprafață (1,49 mil. ha, 10,2%), cât și numeric (circa 60 000 exploatații, conform recensământului agricol 2011 și a datelor APIA). Într-un cuvânt, tocmai ceea ce în UE s-a promovat, susținut și dezvoltat, **ferma privată de familie de tip comercial**, în România are cea mai slabă reprezentativitate și continuă să fie, prin toate politicile agricole aplicate până acum, nesusținută, marginalizată. De ce? Răspunsul este simplu: acest tip de exploatație agricolă, datorită puterii economice limitate a acesteia, nu generează susțineri politice și sponsorizări electorale puternice, iar numeric (ca putere de vot, deci electoral) este nesemnificativ și, în consecință, nu a intrat în vederile niciunui partid politic sau guvern pentru a fi susținut.

4. ferme comerciale (societăți capitaliste), cu suprafețe agricole între 100 de ha și 55 000 ha, în număr de circa 12 000 societăți comerciale, societăți și asociații agricole, dețin o suprafață agricolă de 5,01 mil. ha, marea lor majoritate fiind formată din teren arabil (circa 90%, peste jumătate din terenul arabil al țării) și situată în cele mai favorabile zone agricole ale României.

Tabelul nr. 2

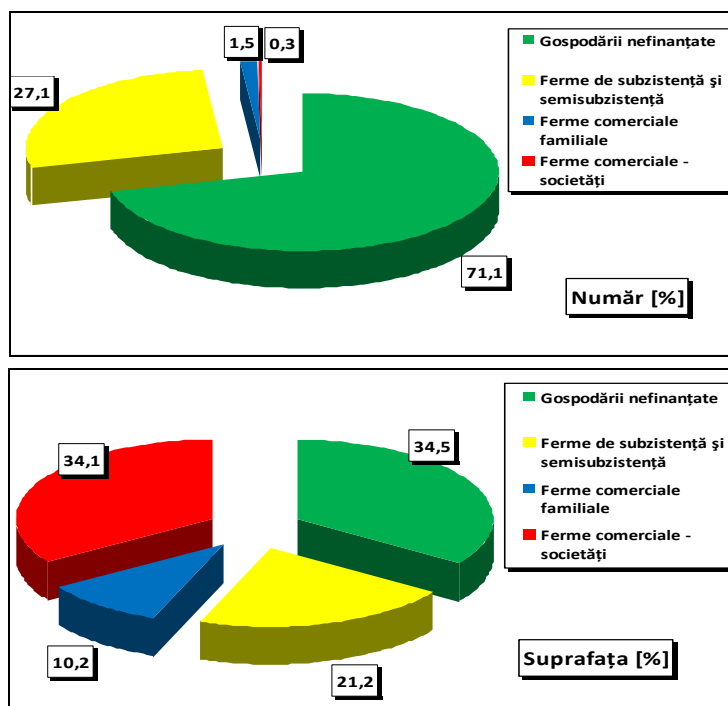
Structura exploatațiilor agricole românești pe categorii și clase de mărime

Clasa de mărime a fermei (ha)	Nr. ferme (mii)	% din nr. total ferme	Suprafața (mii ha)	% din total suprafață
1. GOSPODĂRII NEFINANȚATE				
< 1	2 740	71,1	5 073	34,5
2. FERME DE SUBZISTENȚĂ ȘI SEMISUBZISTENȚĂ				
1-2	386	37,1	556	17,8
2-3	264	25,2	643	20,7
3-4	157	15,0	538	17,3
4-5	94	9,0	415	13,4
5-6	57	5,5	309	9,9
6-7	35	3,4	227	7,3
7-8	23	2,2	172	5,5
8-9	16	1,5	136	4,4
9-10	12	1,1	112	3,6
TOTAL 2	1 044	27,1	3 108	21,2
3. FERME FAMILIALE				
10-20	36	60,0	486	32,5
20-30	9	15,0	215	14,4
30-40	5	8,3	163	10,9
40-50	4	6,7	178	11,9
10-50	(54)	(90,0)	(1 042)	(69,7)
50-60	2	3,2	100	6,7
60-70	1	1,7	96	6,4
70-80	1	1,7	90	6,0
80-90	1	1,6	83	5,6
90-100	1	1,7	82	5,5
50-100	(6)	(10,0)	(452)	(30,3)
TOTAL 3	60	1,6	1 494	10,2
4. FERME COMERCIALE				
100-200	4,8	40,0	685	13,8
200-300	2,2	18,3	533	10,6
300-400	1,3	10,8	453	9,0
400-500	0,9	7,5	396	7,9
100-500	(9,2)	(76,6)	(2 067)	(41,3)
500-600	0,6	5,0	350	7,0
600-700	0,4	3,3	251	5,0
700-800	0,3	2,5	216	4,3
800-900	0,3	2,5	213	4,3
900-1000	0,2	1,7	178	3,6
500-1000	(1,8)	(15,0)	(1 208)	(24,1)
> 1000	(1,0)	(7,5)	(1 735)	(34,6)
TOTAL 4	12	0,3	5 010	34,1
TOTAL GENERAL	3 856	100,0	14 685	100,0

Sursa: Recensământul agricol și date APIA 2011.

Figura nr. 3 a și b

Situția ponderii exploatațiilor agricole din România, în anul 1921 și 2011

Distribuția societăților (fermele) comerciale din această categorie pe următoarele cinci clase de mărime este prezentată în *Tabelul nr. 3*:

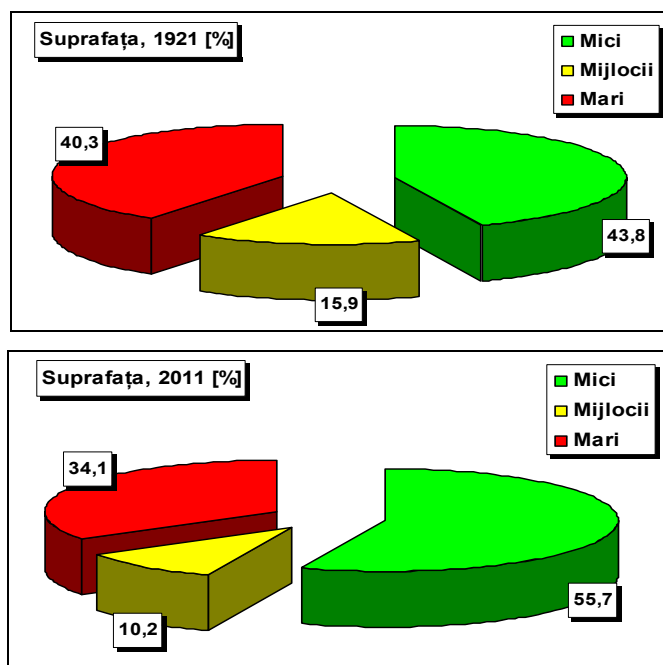
Tabelul nr. 3

Clasele de mărime ale fermelor (societăților) comerciale.

Clasele, ha	Număr	%	Suprafața (mii ha)	%
100–500	9 200	76,6	2 067,0	41,3
500–1000	1 800	15,0	1 208,0	24,1
1 000–2 000	775	6,5	859,0	17,2
2 000–5 000	190	1,6	522,0	10,4
> 5 000	35	0,3	351,0	7,0
TOTAL	12 000	100,0	5 010,0	100,0

Figura nr. 4 a și b

Situția ponderii suprafețelor agricole din România, 1921 și 2011

Fermele (exploatațiile) agricole comerciale de tip capitalist pot fi grupate în patru niveluri de mărime: mijlocii (100–1 000 ha), mari (1 000–2 000 ha), foarte mari (2 000–5 000 ha) și latifundii (peste 5 000 ha). Din acest punct de vedere, nu există nicio diferență între structura agrară a României dinaintea reformei agrare din anul 1921 și cea actuală (Tabelul nr. 4).

Distribuția marilor exploatații este extrem de inegală din punct de vedere teritorial. În ordine descrescătoare, latifundiile foarte mari (peste 2 000 ha) dețin ponderi deosebit de ridicate în județele Vaslui 44,4%, Călărași 30,4%, Ialomița 24%, Brăila 22,2%, Teleorman 18,8%, Tulcea 12,6%, Olt 12%, Giurgiu 10,5%, Iași, Galați, Dolj 10%.

Tabelul nr. 4

Situția comparativă a ponderii exploatațiilor agricole din România, 1921, 2011

Exploatațiile	Mărimea (ha)	Nr. exploatații %		Suprafața %	
		1921 ⁽¹⁾	2011 ⁽²⁾	1921 ⁽¹⁾	2011 ⁽²⁾
mică	sub 10	92,1	98,2	43,8	55,7
mijlocii	10–100	7,6	1,5	15,9	10,2
mari	peste 100	0,4	0,3	40,3	34,1
		100,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: V. Bulgaru, *Reforma agrară din anul 1921*, Timișoara, Editura de Vest, 2003; Recensământul agricol, 2011.

Ceea ce trebuie reținut, în legătură cu distribuția teritorială a marilor exploatații agricole, se referă la faptul că între **ponderea ridicată a acestora în suprafața agricolă teritorială și harta sărăciei rurale severe (Figura nr. 7) este o corelație perfectă**. În zonele unde se află ponderi ridicate ale marilor exploatații agricole se găsesc și primele patru mari punji, cele mai întinse, ale sărăciei rurale severe: **1.** Moldova: Vaslui (44,4%); Iași-Sud (10,5%); Galați-Nord (10%); **2.** Muntenia Sud-Est: Brăila (22,2%); Ialomița (20%), Călărași (30,4%); **3.** Muntenia Centru-Sud: Teleorman (18,8%); Olt (12%); Giurgiu (10,7%); **4.** Oltenia-Sud: Dolj (10%). Procentele dintre paranteze reprezintă ponderea marilor exploatații agricole (peste 2 000 de ha) în suprafața eligibilă (plăți la ha APIA, 2011) din fiecare județ.

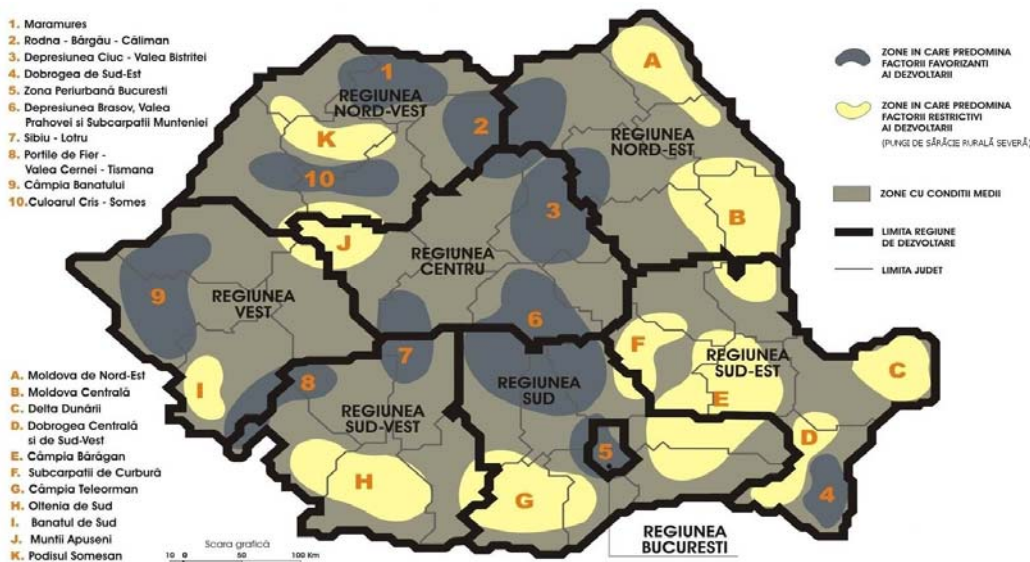
Comparativ cu gradul mediu de dezvoltare rurală al țării al cărui indice este 25,6 (pe o scară de 75 de puncte), în zonele defavorizate, caracterizate de sărăcia severă, acest indice are mărimea cuprinsă între 1,3 și 29, cu o medie de 15,1.

Este firesc să ne punem întrebarea: cum se explică din punct de vedere economic, dar, în primul rând, social, această contradicție flagrantă a economiei rurale românești între **performanțele tehnice și economice ale societăților agricole, de regulă, unipersonale, care exploatează marile exploatații agricole, și sărăcia extremă, severă, a populației rurale de pe același teritoriu agricol unde se află și aceste exploatații?** Embrionul generator al acestor dezechilibre sociale majore, extreme nu se află, oare, tocmai în politicile agrare promovate de statul român după anul 1990? Nu cumva legea de privatizare a societăților comerciale agricole, fostelor IAS, și legea de organizare și funcționare a ADS, au fost gândite și întocmite tocmai pentru a crea posibilitatea apariției marilor latifundii și a favoriza formarea clasei de mari latifundiari, numeric extrem de restrânsă, circa 12 000 de persoane, dar deosebit de puternică și influentă în societatea politică românească? Legiuitorii români nu aveau și alte soluții posibile pentru o structură agrară națională echilibrată din punct de vedere economic și social? Și, evident, ultima întrebare: dacă statul român, decidenții majori ai României (Parlamentul, Guvernul, Președintele, MADR), societatea civilă și lumea rurală românească trebuie să accepte și să perpetueze, în continuare, această structură agrară în țara noastră, mai ales în condițiile în care **noul cadru financiar multianual european** pentru agricultură, preconizat prin politica agricolă comună a perioadei 2014–2020, **sanționează din punct de vedere financiar marile exploatații agricole prin plafonarea plăților directe**.

La aceste întrebări vom răspunde, în continuare, prin soluții propuse. Comparativ cu alte state UE, de exemplu, Germania, Franța sau Italia, latifundierea în România este mult mai accentuată. Deși în Germania sau Franța exploatațiile agricole de peste 100 de ha dețin o pondere mai mare în suprafața agricolă utilă (52% în Germania și 55% în Franța, comparativ cu România (34–35%), marea majoritate a exploatațiilor agricole au suprafețe între 100 și 500 de ha (în Germania existând, pe teritoriul fostei R.D.G., și exploatații de circa 1 000–1 500 ha, rezultate din divizarea în societăți pe acțiuni privatizabile a fostelor IAS-uri est-germane).

Figura nr. 5

Zonificarea gradului de dezvoltare a spațiului rural în România

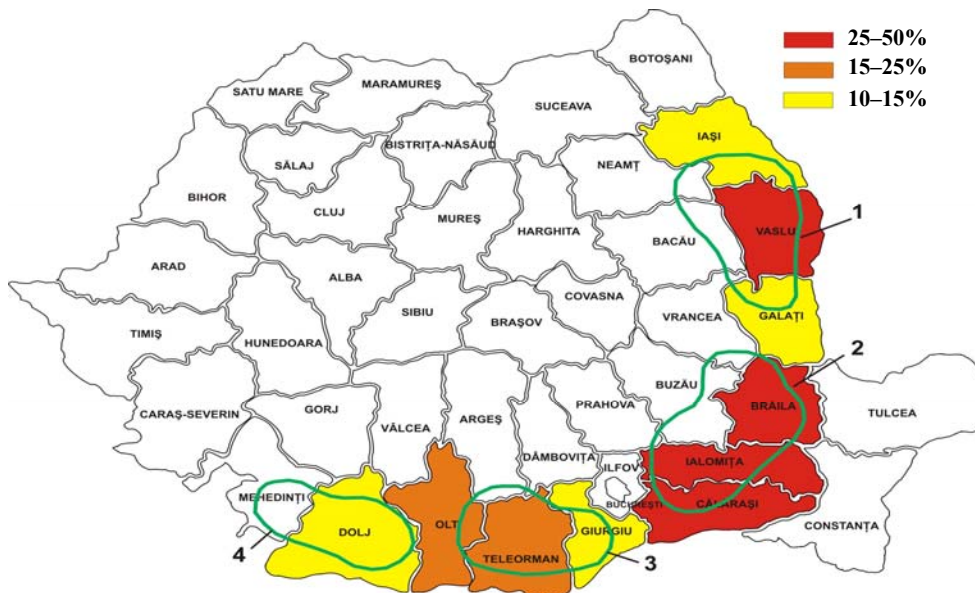
Cum s-a ajuns la această structură agrară a României? – vom prezenta în continuare câteva puncte de vedere. Una din erorile majore de politică funciară are originea în modul în care s-a făcut privatizarea fostelor IAS, prin legiferarea ADS-ului.

Pentru a vedea modul defectuos în care s-a legiferat ADS-ul, exemplificăm, în paralel, atribuțiile acestui organism agricol guvernamental (deci politic) românesc cu cele ale SAFER-ului francez. Structura care are drept corespondent ADS-ul din România, în Franța este SAFER-ul (Societate de Amenajare Funciară și Dezvoltare Rurală). Care sunt atribuțiile SAFER? În Franța, conform legii de organizare, se pot înființa societăți de amenajare funciară, pe o rază teritorială de activitate, în baza legilor societăților comerciale, având ca bază de funcționare atât cadrul general reglementat de legea societăților comerciale, cât și statutul propriu.

În Franța, SAFER-ul s-a constituit în vederea cumpărării de teren agricol și forestier sau de exploatații agricole și forestiere devenite libere sau puse în vânzare de proprietari (aflați în pragul pensionării sau a renunțării la exploatații), iar după amenajare sau reorganizare, prin creșterea suprafețelor, comasare parcelară, amenajare funciară destinate revânzării. După cum se poate observa din textul pe care-l regăsim în legea de organizare și funcționare a SAFER, aceste societăți nu sunt agenții imobiliare și nici administratorii guvernamentali ai domeniului statului. Societățile SAFER cumpără teren agricol, forestier și exploatații agricole, funcția lor principală fiind **amenajarea și reorganizarea exploatațiilor**, prin creșterea suprafețelor și echiparea terenului, în vederea obținerii de noi exploatații agricole, cu dimensiuni și amenajări care să le aducă, prin exploatare, în zona de profitabilitate. După amenajare și reorganizare, exploatațiile agricole sunt destinate vânzării, în principal, către tinerii agricultori.

Figura nr. 6

Harta distribuției marilor exploatații agricole (peste 2 000 ha) și a zonelor de sărăcie rurală extremă

Legea 80–502/1980 cu privire la amenajarea și echiparea (tehnică a) spațiului rural, precizează, în primul articol, faptul că: „*amenajarea și dezvoltarea economică a spațiului rural constituie o prioritate esențială a amenajării teritoriului. În acest sens, pentru a transpune în practică obiectivele politicii de amenajare și dezvoltare rurală, sunt precizate următoarele acțiuni concrete:*

1. favorizarea utilizării tuturor resurselor (potențialelor) naturale și umane din mediul rural;
2. menținerea și dezvoltarea producției agricole în conexiune strânsă cu activitățile neagricole;
3. asigurarea repartiției echilibrată a diverselor activități economice care să contribuie la dezvoltarea spațiului rural;
4. folosirea cât mai completă a forței de muncă rurală la locul habitatului;
5. încurajarea pluriactivității în zonele rurale, în care menținerea activităților economice este esențială;
6. dezvoltarea serviciilor în zonele rurale”.

Politica rurală franceză prevede programe speciale pentru revigorarea agriculturii montane și a zonelor defavorizate. În Franța, agricultura montană, prin pluriactivitatea producției, folosirea forței de muncă, întreținerea și conservarea solului, protecția și înfrumusețarea peisajului, este considerată activitate de interes general, iar pentru viața montaniardă, o activitate economică de bază. Având în vedere handicapul natural al fermelor din zona montană, sunt necesare programe speciale de susținere a activităților economice, în special agricole, cum este cazul

producției de lapte și a activităților pastorale, prin programe de finanțare a investițiilor, activităților de consultanță, extensiune și asistență tehnică, organizarea grupurilor de producători, mai cu seamă în agroturismul și silvoturismul montan.

Instrumentul legislativ fundamental al dezvoltării și amenajării rurale îl constituie **Legea cu privire la înființarea, organizarea și funcționarea societăților de amenajare funciară și dezvoltare rurală (SAFER).**

Principalele funcții ale SAFER, prevăzute de lege, sunt următoarele (a se citi cu atenție și compara cu funcțiile ADS, prevăzute de Legea 268/2001):

- „1. instalarea, reinstalarea sau menținerea agricultorilor în ferme;
2. creșterea exploatațiilor existente în limită de patru ori suprafața minimă de instalare, ameliorarea repartizării parcelare, îmbunătățirea echilibrului economic;
3. salvagardarea caracterului familial al exploatațiilor agricole;
4. lupta contra speculațiilor financiare;
5. conservarea exploatațiilor viabile existente;
6. punerea în valoare și protecția pădurilor”.

Rezultă că SAFER are un rol important în politica de constituire a exploatațiilor agricole privat-familiale, echipate și modernizate, în vederea instalării agricultorilor tineri, capabili să facă agricultură performantă de tip comercial.

La sfârșitul anului 1999, Guvernul României adoptă **OUG 198/1999, privind privatizarea societăților comerciale ce dețin în administrare terenuri agricole sau terenuri aflate sub luciu de apă**, legiferată în anul 2000 și amendată substanțial de noul guvern instalat în anul 2001, prin Legea 268.

1. Este necesar să subliniem că ambele acte normative (OUG 198/1999 și Legea 268/2001) prevăd o **privatizare trunchiată, parțială** a societăților comerciale din agricultură. Este vorba de privatizarea activelor societăților comerciale, pământul (terenul agricol) rămânând, în continuare, în proprietatea privată sau publică a statului român, prerogativele dreptului de proprietate fiind exercitate de Agenția Domeniilor Statului (ADS).

Agentul economic care cumpără acțiunile sau activele societății comerciale are drept de preemțiune la concesiunea terenului de la ADS.

2. Pentru a urmări gradul de compatibilizare a legislației în domeniul privatizării agriculturii, gestionării și amenajării fondului funciar din România și din Franța, vom prezenta, în continuare, în paralel, atribuțiile ADS și SAFER.

Atribuțiile ADS (Legea 268/2001)	Atribuțiile SAFER (Legea 933/1962)
<p><i>a.</i> Exercițarea în numele statului a prerogativelor dreptului de proprietate asupra terenurilor cu destinație agricolă aparținând domeniului privat al statului.</p> <p><i>b.</i> Gestionarea și exploatarea eficientă a patrimoniului de stat, al cărui proprietar mandatat este, precum și privatizarea societăților comerciale prevăzute la art. 1 și 2.</p>	<p>Art. L 141-1. Societățile de amenajare funciară și de dezvoltare rurală cu capital social, ale căror colectivități publice pot participa în totalitate, se constituie în scopul de a achiziționa (dobândi) atât terenuri, exploatații agricole sau forestiere, puse în vânzare de către proprietarii lor, cât și terenuri necultivate, care sunt destinate retrocedării după o eventuală amenajare. Aceste</p>

<p>c. Administrarea terenurilor cu destinație agricolă aparținând domeniului public și privat al statului, aflate în exploatarea societăților naționale, a institutelor și stațiilor de cercetare și producție agricolă și a unităților de învățământ agricol și silvic.</p> <p>d. Concesionarea sau arendarea terenurilor cu destinație agricolă aparținând domeniului public sau privat al statului, aflate în exploatarea societăților naționale, a institutelor și stațiilor de cercetare și producție agricolă și a unităților de învățământ agricol și silvic.</p> <p>e. Concesionarea sau închirierea bunurilor, activităților și serviciilor publice aflate în subordinea Ministerului Agriculturii, Alimentației și Pădurilor.</p>	<p>societăți au, în special, ca scop, mărirea suprafeței anumitor exploatații agricole sau forestiere, puse în vânzare de către proprietarii lor, cât și terenurile necultivate, care sunt destinate retrocedării după o eventuală amenajare. Aceste societăți au, în special, ca scop, mărirea suprafeței anumitor exploatații agricole sau forestiere, facilitarea pregătirii terenului pentru cultură, instalarea sau menținerea agricultorilor în exploatații și realizarea de ameliorări parcelare.</p> <p>Art. L 141-2. Sub rezerva dispozițiilor articolului L 121-16, societățile de amenajare funciară și de dezvoltare rurală pot efectua, pentru terți, orice studiu referitor la amenajarea funciară, la punerea în valoare a solului sau care este asociat realizării de lucrări corespunzătoare, în cadrul convențiilor, ele pot converge spre operațiile de amenajare funciară rurală menționate în art. L 121-1.</p>
	<p>Art. L 141-3. Societățile de amenajare funciară și de dezvoltare rurală pot, de asemenea, să conducă operații destinate facilitării reorientării terenurilor, clădirilor sau exploatațiilor, spre folosințe neagricole, atât în vederea favorizării dezvoltării rurale, cât și a protecției naturii și a mediului înconjurător.</p> <p>Art. L 141-4. Societățile de amenajare funciară și de dezvoltare rurală pot, în egală măsură, să conveargă spre crearea de asociații sindicale de gestiune forestieră autorizate. Parcelele cu perdele forestiere dobândite din perimetrul unei asociații sau din perimetrul unui proiect de amenajare funciară forestieră vor fi retrocedate prioritar proprietarilor forestieri implicați.</p> <p>Art. L 141-5. Societățile de amenajare funciară și de dezvoltare rurală pot, în condițiile stabilite de lege, să-și aducă contribuția tehnică colectivităților teritoriale și instituțiilor publice care le sunt arondate, pentru punerea în aplicare a operațiilor funciare și, mai ales, a drepturilor de preemțiune ale căror titulari sunt aceste colectivități sau aceste instituții. În zonele montane aceste societăți pot interveni în domeniul terenurilor necultivate sau vădit subexploatate, în condițiile prevăzute la art. L 125-8.</p>

După cum se poate observa, între cele două structuri nu există nicio compatibilitate tehnică, administrativă și juridică, cu privire la funcțiile și atribuțiile lor. Dacă avem în vedere și faptul că ADS-ul în România este, conform art. 4 al Legii 268/2001, „**instituția de interes public** cu personalitate juridică, cu caracter financiar și comercial, finanțată din surse extrabugetare, **în subordinea MAPDR**”, deci **structură subordonată guvernamental**, adică politic, iar SAFER în Franța este societate comercială privată cu capital mixt, constituită în vederea cumpărării de teren sau exploatații agricole sau forestiere de la proprietarii de terenuri necultivate, în vederea reamenajării, parcelării, echipării și revânzării, deci o **structură privată**, reflectă cu claritate marea discrepanță, completa incompatibilitate a legislației românești în materie, comparativ cu legislația franceză, implicit cea comunitară.

În asemenea circumstanțe legislative, este explicabilă situația exploatațiilor agricole din România, deoarece toate legile importante (Legea fondului funciar, Legea arendării, Legea circulației libere a terenurilor, Legea privind asociațiile și societățile agricole cu personalitate juridică 36/1991, Legea accelerării privatizării 55/1995, Legea 257/2006 etc.) mai degrabă au blocat și încurcat procesul de formare și consolidare a acestora conform politicii europene.

Structura agrară, constituită în anii perioadei de tranziție, dominată de gospodării țărănești, în mare parte de subzistență, alături de foste IAS-uri, societăți, asociații și exploatații agricole, organizate pe principiul fermelor private, s-a dovedit ineficientă sub aspectul alocării resurselor și, ca atare, incapabilă să susțină un real proces de creștere economică. Necesitatea edificării unei noi structuri agrare performante este evidentă în condițiile noi, după aderarea la Uniunea Europeană.

A doua eroare are originea în modul în care s-au legiferat și susținut exploatațiile agricole prin OUG 108/2001.

În anul 2001, Guvernul României emite **OUG 108 privind exploatațiile agricole**, un act normativ în totală contradicție cu legislația și practica în domeniu a Uniunii Europene.

Începând chiar cu primul articol, în care se precizează „*exploatațiile sunt forme complexe de organizare a proprietății, prin care se pun în valoare pământul, animalele și celelalte mijloace de producție, interconectate într-un sistem unitar (!) în vederea executării de lucrări, prestări de servicii și obțineri eficiente de produse agricole*”, apar trei teze totalmente greșite și incorect formulate.

Prima eroare juridică se referă la teza cu privire la „*forma complexă de organizare a proprietății*”. De ce formă complexă de organizare a proprietății, când, în general, în lume, exploatația agricolă privat-familială se bazează pe proprietatea funciară exploatată în regie proprie sau în arendă? Conform acestei formulări, formele simple de organizare a exploatațiilor agricole, adică cele care coincid cu proprietatea funciară, nu pot fi asimilate exploatațiilor legale, organizate în conformitate cu legea.

A doua eroare a legii, cuprinsă în primul articol, se referă la formula promovată și susținută în legislația comunistă, fiind vorba de sintagma „*sistem*”

unitar”. Acesta nu admite pluralismul formelor de organizare și proprietate, precum și soluțiile multiple, în funcție de situațiile concrete din țară, regiune, sistem etc. Este clar pentru oricine că inițiatorul actului normativ, Guvernul României, prin Ministerul Agriculturii, puternic conexasat doctrinar la ideologia comunistă, a dorit, prin textul legii, să promoveze **sisteme unitare** de exploatații agricole, apropiate, din punct de vedere structural și organizatoric, de cele existente în agricultura României înainte de 1989.

A treia eroare, cuprinsă chiar în primul articol, se referă la inversarea ordinii de prioritate a obiectivelor pentru care se organizează și funcționează exploatațiile agricole, astfel în vederea:

- a. executării de lucrări;
- b. prestării de servicii;
- c. obținerii eficiente de produse agricole.

Este clar, pentru oricine citește, că această enumerare nu este întâmplătoare. Scopul principal, primordial al exploatațiilor agricole este **realizarea produselor agroalimentare** și numai în subsidiar acestea au ca scop comercial executarea de lucrări și prestarea de servicii. Obiectul principal, de executare de lucrări și prestări de servicii, îl au alte structuri agricole din spațiul rural, respectiv societățile comerciale de mecanizare (Agromec), de irigații etc. De aici, reținem că autorul textului ori nu a cunoscut ordinea de prioritate a obiectivelor exploatațiilor agricole, ori a fost un specialist în deservirea agriculturii, dar nu și un cunoscător al tehnologiilor agricole.

În legislația rurală franceză (*Codul rural*), exploatațiile agricole sunt definite într-un mod mult mai larg și mai simplu totodată: „*Orice persoane fizice sau juridice care exercită cu titlu obișnuit activități considerate agricole în sensul legii pot fi înmatriculate, sub declarația lor, într-un registru agricol*”.

Legea definește „activitățile agricole” astfel (art. 311–1): „*sunt considerate agricole toate activitățile care corespund stăpânirii sau exploatării unui ciclu biologic de origine vegetală sau animală și constituie una sau mai multe etape necesare derulării acestor cicluri ca activități exercitate de un agricultor care sunt în prelungirea actului de producție sau care au drept suport exploatația. Activitățile agricole astfel definite au un caracter civil*”.

Este important, pentru compatibilizarea legislației românești cu cea din UE, să amintim ce prevede Codul rural francez cu privire la dimensiunile exploatațiilor agricole din Franța. În legea exploatațiilor agricole din Franța se face referire la suprafața exploatațiilor agricole, atât la suprafața minimă de instalare (a tinerilor fermieri), cât și la suprafața medie a exploatațiilor cu două unități de mână de lucru (pentru o familie formată din soț-soție) și la suprafața exploatațiilor familiale cu răspundere personală.

Conform legii exploatațiilor agricole din 1985 (menținută în vigoare și în prezent), suprafața minimă națională a exploatațiilor agricole este fixată la 25 ha. În cazul instalării tinerilor agricultori, în conformitate cu art. 212–5 al Legii 93–

934/1993, suprafața minimă de instalare este fixată în schema directivei departamentale pentru structurile agricole ale fiecărei regiuni (zone) naturale și a tipului de exploatație. Suprafața minimă de instalare nu poate fi mai mică de 50% din suprafața minimă a exploatațiilor agricole, adică 50% din 25 ha, respectiv 12,5 ha, în zonele agricole sau 30%, adică 6,25 ha, în zonele de munte sau defavorizate, dacă aceste exploatații sunt destinate policulturii sau creșterii animalelor.

Cu alte cuvinte, în Franța, țara care, după Marea Britanie, are cele mai mari exploatații agricole din UE, suprafața minimă de instalare a unei ferme, aparținând unei familii tinere, poate fi de 6,25 ha în zona montană și 12,5 ha în celelalte zone agricole.

Aplicând criteriul de definire a exploatațiilor agricole, promovat prin OUG 108/2001, la situația existentă în țările Uniunii Europene, ar putea fi acceptate ca exploatații comerciale numai 1,3% din totalul exploatațiilor din Belgia, 7,3% din Danemarca, 0,1% din Grecia, 3,5% din Germania, 2,4% din Spania, 9,6% din Franța, 0,5% în Italia, 0,8% în Olanda, 1,3% în Austria, 1,2% în Portugalia, 15,8% în Marea Britanie, 2% din totalul exploatațiilor agricole pe ansamblul Uniunii Europene (date conform Yearbook '97, p. 320, 372).

Ce spune OUG 108/2001, promulgată prin Legea 166/2002?

În capitolul 2 al legii, se dau următoarele dimensiuni ale fermelor, precum și facilitățile financiare pentru exploatațiile care le îndeplinesc:

– dimensiunile minime pentru exploatațiile agricole comerciale sunt: cereale, plante tehnice și medicinale în zona de câmpie – 110 ha, în zona de deal 50 ha; pajiști naturale cultivate și culturi furajere în zona de munte – 25 ha; legume – 2 ha; plantații de pomi și pepiniere – 5 ha; căpșunerii, arbuști fructiferi – 1 ha; plantații de vii nobile, pepiniere și hamei – 5 ha; sere și solarii – 0,5 ha;

– exploatațiile agricole familiale vor fi stimulate pentru obținerea producției marfă și pentru aplicarea agriculturii ecologice, prin acordarea de facilități financiare și subvenții pe produs;

– lista produselor agricole, fondurile și sursele de finanțare se aprobă anual de guvern, la propunerea Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale pentru plăți directe acordate producătorilor agricoli organizați în exploatații agricole, pe perioada unui an de producție;

– exploatațiile agricole comerciale beneficiază de facilități financiare din partea statului pentru investiții, privind cumpărarea de teren cu destinație agricolă, de tractoare, utilaje agricole, instalații pentru irigații, construcții de spații de producție, de protecția mediului, construcții de adăposturi și instalații zootehnice, sere, plantații de pomi, viță de vie, hamei, căpșunerii și altele asemenea;

– fondurile și sursele de finanțare, precum și modul de acordare a facilităților care nu sunt reglementate expres prin acte normative speciale, se stabilesc anual prin hotărâre a guvernului, înainte de începerea anului agricol;

– producătorii agricoli, proprietari sau administratori de exploatații agricole, pot beneficia de credit ipotecar, potrivit legii. Pentru garantarea creditului primit

pot fi ipotecate bunurile imobile sau gajate bunurile mobile, inclusiv certificatele de depozit, **precum și terenuri agricole aflate în proprietate.**

Analizând OUG 108/2001, atât în context european, cât și doctrinar, ajungem la concluzia că acesta a fost un act normativ **incompatibil cu legislația europeană, anacronic, nerealist, și cu consecințe nefaste asupra vieții rurale românești.**

OUG 108/2001 este **incompatibilă** cu realitatea rurală europeană, deoarece, așa cum s-a precizat anterior, dacă s-ar aplica această ordonanță, exploatațiile agricole din țările UE nu ar putea fi calificate drept ferme comerciale decât în proporție foarte mică, de numai 2% în Uniunea Europeană.

Anacronic, deoarece în Uniunea Europeană, nu se mai practică aceste sisteme de susținere (sprijinire sau subvenționare) a agricultorilor, excepție făcând cazurile când fermierii renunță la cultivarea anuală sau multianuală a unor suprafețe de teren agricol (pârloage), pentru care primesc indemnizații de scoatere temporară din cultură.

OUG 108/2001 este **nerealistă**, pentru că suprafețele prevăzute nu pot fi atinse prin mecanisme de piață, ci numai prin forțarea proprietarilor de pământ de a se asocia. De aici, rezultă cu claritate nostalgia inițiatorilor acestui act normativ față de agricultura socialistă a anilor 1945–1990.

OUG 108/2001, prin aplicarea sa forțată, a avut **consecințe grave asupra spațiului rural și a exploatațiilor agricole formaliste de tip comercial.**

Fiind **frânat fenomenul de formare a fermelor (exploatațiilor) privat-familiale, după modelul european, mărimea** suprafețelor exploatațiilor, conform OUG 108/2001, este în contradicție și cu Planul pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală, în Programul SAPARD suprafețele exploatațiilor fiind de 25 ha la deal și 50 ha la câmpie.

În același timp, prevederile Legii de privatizare a fostelor IAS-uri, după cum s-a arătat anterior, a condus, în mare parte, la relativfundizarea României.

Având în vedere această legislație, este firesc să ne întrebăm: **încotro se îndreaptă agricultura României?** Care este cea mai adecvată exploatație în România? Ce fel de politici agrare ar trebui să se adopte în viitor pentru a îndrepta agricultura României către o direcție performantă, europeană ?

Punctul nostru de vedere cu privire la legile reformei exploatațiilor agricole (OUG 108/2001 și Legea 268/2001) este clar – acestea contravin evident căilor de evoluție firești ale exploatațiilor agricole, adică:

- a.** fiecare tip de exploatație are loc în structura agrară;
- b.** fiecărui tip de exploatație trebuie să i se găsească rolul său (comercial, tehnic de extensiune științifică, de subzistență, de rentă viageră etc.);
- c.** pentru fiecare tip de exploatație trebuie găsite cele mai adecvate căi de susținere financiară pentru a se așeza pe principii de profitabilitate;
- d.** pentru fiecare tip de exploatație trebuie găsit cel mai performant sistem managerial.
- e.** pentru fiecare tip de exploatație trebuie atinsă mărimea optimă, din punct de vedere economic și social.

Pentru exploatațiile agricole privat-familiale comerciale, trebuie găsite, din considerentele prezentate mai înainte, mărimi realiste, posibil de împlinit într-un orizont de timp acceptabil. În acest sens, considerăm că următoarele dimensiuni sunt cele mai posibile de atins pentru fermele privat-familiale (*Tabelul nr. 5*).

Tabelul nr. 5

Dimensiunile fermelor privat-familiale

Ferme cerealiere și culturi tehnice	30–50 ha
Ferme legumicole	3–5 ha
Ferme pomicele și viticole	5–10 ha
Ferme de vaci cu lapte (câmpie)	20–30 ha 20–40 capete
Ferme de vaci cu lapte (deal)	10–20 ha 10–15 capete
Ferme de vaci (montane)	5–10 ha 5–10 capete
Ferme de porci	500–1 000 capete
Ferme de găini	10 000–20 000 capete
Ferme de oi, capre	500–2 000 capete
Ferme mixte (de câmpie)	20–30 ha
Ferme mixte (deal)	10–15 ha
Ferme mixte (montane)	3–5 ha

Pentru atingerea acestor dimensiuni raționale ale exploatațiilor agricole, sunt necesare politici rurale coerente, care să susțină formarea și consolidarea acestora.

În cazul **societăților comerciale agricole**, era necesară restructurarea prealabilă a acestora în ferme de dimensiuni privatizabile, cu acces și facilități la privatizare a specialiștilor agricoli (*Tabelul nr. 6*).

Referitor la starea actuală a exploatațiilor agricole, la situația economică a acestora, considerăm că principalii factori generatori de criză care trebuie înlăturați din sistemul agricol românesc sunt următorii: tehnologiile învechite (rudimentare); randamentele scăzute; decapitalizarea gravă a agricultorilor; performanțele profesionale scăzute; echiparea tehnică insuficientă; favorizarea relativfundierii agriculturii în România; foarfecele prețurilor; infrastructura rurală precară, consultața agricolă actuală birocratică și neperformantă.

Tabelul nr. 6

Dimensiunile societăților comerciale din agricultură

Cereale (câmpie)	500–1 000 ha
Pomicultură, viticultură	20–50 ha
Vaci cu lapte	100–200 capete
	80–150 ha teren
Taurine la îngrășat	800–1 000 cap/serie
Porci la îngrășat	1 000–5 000 cap/serie
Păsări	50–100 mii cap/serie

*

În concluzie, după părerea multor agricultori, oameni politici responsabili de viitorul populației rurale, a organismelor europene și a specialiștilor români și străini care au studiat fenomenul agrar românesc actual și consecințele sale economice și sociale, se impune o analiză profundă, privită din multiple puncte de vedere, cu privire la impactul actual și viitor al structurilor agrare prezente în spațiul rural, și mai cu seamă o strategie pe termen mediu și lung pentru rezolvarea acestei probleme a economiei rurale românești în ansamblul ei.

BIBLIOGRAFIE

1. ALEXANDRI, CECILIA (2001), *Securitate și echilibru alimentar în România*, București, Editura Gea.
2. ALEXANDRI, CECILIA, coord. (2006), *Integrarea europeană a piețelor agricole românești*, Iași, Editura Terra Nostra.
3. ALLAIRE, G., BOYER, R. (1995), *La grande transformation de l'agriculture*, Paris, Economica.
4. BARBERIS, G. (1995), *L'importance de la vie rurale dans la société d'aujourd'hui*, Verona, Troisième Forum Européen sur l'Agriculture.
5. BONNY, S. (1994), *Les possibilités d'un modèle de développement durable en agriculture. Le cas de la France*, Le courrier de l'environnement de l'INRA, n° 213, p. 5–15.
6. BORZA, MIOARA (2009), *Îmbunătățirea calității vieții în mediul rural – prioritate în dezvoltarea rurală durabilă*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VI, nr. 2, p. 221–232.
7. BUREAU, JEAN-CHRISTOPHE, MAHÉ, LOUIS-PASCAL (2009), *CAP reform beyond 2013: An idea for a longer view, Education and culture – Europe for citizens*, Notre Europe, May 2008.
8. CIONGA, CRISTINA, LUCA, L. (2008), *Investment Support and Performance of Romanian Large Farms*, Revista „Agricultural Economics and Rural Development”, Year V, no. 3–4, p. 181–196.
9. CHIRIȚESCU, VERGINA (2009), *Principalele resurse, oportunități și provocări ale dezvoltării rurale românești*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VI, nr. 1, p. 65–82.
10. CHIRIȚESCU, VERGINA (2010), *Dezvoltarea rurală durabilă în România – necesitate și obiectiv prioritar*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VII, nr. 1, p. 131–146.
11. FLORIAN, VIOLETA (2008), *Gradul de modernizare al comunităților rurale*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul V, nr. 3, p. 291–306.
12. GIRARDIN, PHILIPPE; MOUCHET, CHRISTIAN; SCHNEIDER, FLORENCE; VIAUX, PHILLIPPE; VILAIN, LIONEL (IDERICA) (2004) – *Étude prospective sur la caractérisation et le suivi de la durabilité des exploitations agricoles françaises*, Rapport final – Décembre, INRA, MAAPR, Paris, p. 71.
13. GIURCA, DANIELA (2008), *Semi – Subsistence Farming – Prospects for the Small Romanian Farmer to Choose between a “Way of Living” or Efficiency*, Revista „Agricultural Economics and Rural Development”, Year V, no. 3–4, p. 215–230.
14. GOȘA, V., FEHER, ANDREA (2010), *Analiza influenței resurselor financiare destinate agriculturii asupra performanței producției agricole*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VII, nr. 2, p. 231–238.
15. GROSSKOPF, W. ș.a. (1998), *Umstrukturierung im ländlichen Raum in Rumänien Agrarproduktion, ländliche Finanzmärkte, Privatisierung und ländliche Regionalentwicklung*, Editura Seller, Eschborn, Hohenheim.
16. HERA, C. (2006), *Lumea rurală – astăzi și mâine*, București, Editura Academiei Române.

17. IANCU, A., (2008), *Convergența economică*, București, Editura Academiei Române.
18. IONEL, IULIANA, (2008), *Piața cerealelor românești – la un an după integrarea în UE*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul V, nr. 2, p. 125–140.
19. LUP, A., (2010), *Îmbunătățirile funciare în agricultura României. Retrospectivă istorică și perspective*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VII, nr. 1, p. 61–88.
20. MAN, T.E., MATEOC-SÎRB, NICOLETA (2008), *Dezvoltarea rurală și regională durabilă a satului românesc*, Timișoara, Editura Politehnica.
21. MATEOC-SÎRB, NICOLETA, UNGUREANU, G. (2010), *Dezvoltarea regională și rurală. Evoluții și tendințe*, Timișoara, Editura Mirton.
22. OTIMAN, P.I. (2008), *Strategia de dezvoltare durabilă pe termen mediu și lung a agriculturii și spațiului rural din România – România rurală XXI*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul V, nr. 1, p. 3–20.
23. OTIMAN, P.I., TODEROIU, F., GOȘA, V., NAGY, ANDREA, ALEXANDRI, CECILIA, FLORIAN, VIOLETA, GAVRILESCU, CAMELIA, IONEL, IULIANA, GRODEA, MARIANA, ALBOIU, CORNELIA, MOLDOVAN, MINODORA (2010), *Agricultura și dezvoltarea rurală în România – principalele căi de atenuare a efectelor crizei și de reluare a creșterii economice*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VII, nr. 2, p. 157–204.
24. POPESCU, M. (2010), *Dimensiunea fizică a exploatațiilor agricole din România. Decalaje față de Uniunea Europeană*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VII, nr. 1, p. 41–60.
25. POULIQUEN, A. (2010), *Pays de l'est, integration dans EU: de la replise agricole à la crise*, Rev. Demeter, sept. 2011.
26. RUSALI, MIRELA (2009), *Resurse și structuri socio-economice pentru dezvoltarea durabilă a economiei rurale*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VI, nr. 1, p. 47–64.
27. SĂLĂȘAN, C. (2010), *Populația rurală în contextul modificărilor structurale din agricultura României*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VII, nr. 2, p. 289–304.
28. SWINNEN, J.F.M. (2007), *Global supply chains. Standards and the poor*. (Oxon: CABI Publishing).
29. TODEROIU, F. (2009), *Real Economic Convergence – European and National Dimensions*, Revista „Agricultural Economics and Rural Development”, Year VI, no. 2, p. 159–180.
30. TODEROIU, F. (2010), „Regional Disparities in Rural Development and the Implications on the Socio-Economic Cohesion in Romania”, Paper presented on the Polish – Romanian Symposium, Bucharest, September, p. 22–23.
31. TOMA, CAMELIA, GAVRILESCU, CAMELIA (2010), *Studiu prospectiv pentru estimarea durabilității exploatațiilor agricole*, în vol. Conferinței internaționale „Competitivitatea economiei agroalimentare și rurale în condițiile crizei mondiale” – ediția a II-a, București, Editura ASE.
32. UNGUREANU, EMILIA, NEACȘU, MĂDĂLINA (2009), *Politica de dezvoltare rurală și impactul acesteia asupra ocupării forței de muncă în Uniunea Europeană*, Revista „Economie agrară și dezvoltare rurală”, Anul VI, nr. 2, p. 211–220.
33. ZAHIU, LETIȚIA, TOMA, ELENA, DACHIN, ANCA, ALEXANDRI, CECILIA (2010), *Agricultura în economia României – între așteptări și realități*, București, Editura Ceres.
34. *** *Coordonate ale nivelului de trai în România. Veniturile și consumul populației în perioada 2007–2009*, Institutul Național de Statistică.
35. *** INS, *Ancheta structurală în agricultură 2007, 2008*.
36. *** *Planul național pentru agricultură și dezvoltare rurală (SAPARD)*, Ministerul Agriculturii și Alimentației, București, 1999.
37. *** *Planul Național de Dezvoltare 2002–2005*, Guvernul României, 2002.
38. *** *Planul Național de Dezvoltare 2007–2013*, Guvernul României, decembrie 2005, București.